

KAMU KAĞITLARINDAN ELDE EDİLEN GELİRLERİN VERGİLENDİRİLMESİNDE SON DURUM

I- GİRİŞ

Ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik kriz ortamında kamu kesiminin finansman ihtiyacı artmış ve bu ihtiyacı karşılayabilmek için devlet, iç borçlanma yöntemine daha çok başvurmaya başlamıştır.

Tasarruf sahiplerinin ellerinde bulunan kaynaklar; ya reel ekonominin finansman ihtiyacını karşılamak üzere özel kesim tarafından çıkartılan borçlanma araçlarına ya da devletin finansman ihtiyacını karşılamak üzere kamu kesimi tarafından ihraç edilen devlet tahvilleri veya hazine bonolarına plase edilmektedir. Ancak devletin kamu gücünü elinde bulunduran taraf olarak kaynakları kendisine yönlendirecek politikalar uygulama şansı vardır. Uygulanan bu politikalarından biri de maliye politikası araçları içinde yer alan vergi politikasıdır.

Bilindiği gibi; devlet, finansman ihtiyacını daha rahat karşılayabilmek amacıyla Gelir Vergisi Kanunu'nun 94. maddesinde yer alan tevkifat oranlarını devlet tahvilleri ve hazine bonoları faizleri için "% 0" olarak belirlemiştir. Daha sonra Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen Geçici 55. madde ile mevduat faizleri, faizsiz olarak kredi verenlere ödenen kar payları ile kar ve zarar ortaklığı belgesi karşılığı ödenen kar payları ve özel finans kurumlarınca kar ve zarara katılma hesabı karşılığında ödenen kar payları, repo gelirleri (GVK 75 / 7 - 12 – 14) ile menkul kıymetler yatırım fonlarının katılma belgelerine ödenen kar payları için yıllık beyanname verilmeyeceği düzenlemesi yapılarak özel kesimin kaynak sağlamada karşılaştığı güçlük bir parça da olsa giderilmiştir.

Ancak, yaşanan ekonomik kriz kamu kesimi borçlanmalarını kolaylaştıracak yeni düzenlemelerin yapılmasını zorunlu hale getirmiş ve bunun sonucunda da 4710 sayılı Kanun'un¹ 1. maddesi ile Gelir Vergisi Kanunu'na Geçici 59. madde eklenerek kamu kağıtlarından elde edilen gelirin vergilendirilmesinde yeni bir istisna ihdas edilmiştir.

Bu yazımızda, kamu kağıtlarından elde edilen gelirin vergilendirilmesinde eski düzenleme özetlendikten sonra Geçici 59. madde ile getirilen yeni düzenleme açıklanmaya çalışılacaktır.

II- KAMU KAĞITLARININ VERGİLENDİRİLMESİ

A- Devlet Tahvili ve Hazine Bonosu Faiz Gelirlerinin Vergilendirilmesi :

Gelir Vergisi Kanunu'nun 75. maddesinin 5 numaralı bendine göre devlet tahvilleri ve hazine bonolarından elde edilen faiz gelirleri menkul sermaye iradı sayılır ve bu kapsamda vergilendirilir.

Menkul sermaye iradı sayılan bu gelirin Gelir Vergisi Kanunu'nun 85. maddesi gereğince yıllık beyanname ile beyan edilmesi gerekmektedir. Ancak, aynı kanunun 86. maddesinde, 2001 yılında tevkif yoluyla vergilendirilen menkul sermaye iratlarının 4.900.000.000.-TL'yi geçmemesi halinde beyan edilmeyeceği belirtilmiştir.

¹ 24.10.2001 tarih ve 24563 sayılı Resmi Gazete'de Yayımlanmıştır.

Ülkemizde uzun yıllardır yaşanan yüksek enflasyonun sebep olduğu reel olmayan (fiktif) gelirlerin vergilendirilmesini önlemek amacıyla Gelir Vergisi Kanunu'nun 76. maddesinde "indirim oranı" düzenlemesi yapılmıştır. Bu düzenleme ile içinde devlet tahvili ve hazine bonusu faiz gelirlerinin de bulunduğu bir kısım menkul sermaye iratları (GVK 75 / 5 – 6 – 7 – 12 – 14) için vergilendirilmeyecek bir oran belirlenmesi yapılmıştır. İndirim oranı; Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre o yıl için tespit edilmiş olan yeniden değerlendirme oranının, aynı dönemde Devlet Tahvili ve Hazine Bonusu ihalelerinde oluşan bileşik ortalama faiz oranına bölünmesi suretiyle bulunacaktır.

Bu oran 2000 yılında uygulanan ekonomik istikrar programı nedeniyle, kamu borçlanmalarında uygulanan faiz oranının hızla düşmesi ve aynı döneme ilişkin enflasyon oranının çok altında kalması nedeniyle birden büyük çıkmıştır. Bu nedenle de 2000 yılında elde edilen devlet tahvili ve hazine bonusu faiz gelirlerinin tamamı vergi dışı kalmıştır.

Ancak, 2001 yılında yaşanan ekonomik kriz kamu borçlanmalarında uygulanan faiz oranını oldukça yüksek seviyelere çıkarmıştır. Faiz oranındaki bu yükselme 2001 yılı indirim oranının birden küçük olmasını muhtemel hale getirmiştir.

2001 yılı indirim oranının 1999 yılı değerlerine yakın olarak % 45 civarında olacağı varsayımıyla ve Geçici 59. maddedeki değişiklik göz önünde bulundurulmadığı durumda; 80.000.000.000.-TL devlet tahvili faizi elde eden bir gerçek kişi, bu gelirden (80.000.000.000 x % 45 =) 36.000.000.000.-TL'yi indirim oranı nedeniyle düşecek ve geriye kalan 44.000.000.000.-TL'nin tamamını, 4.900.000.000.-TL'lik haddin üzerinde kaldığı için beyan edecekti. Ancak Geçici 59. madde hükmü bu geliri istisna kapsamına sokmaktadır.

B- Devlet Tahvili ve Hazine Bonolarını Elden Çıkarma Nedeniyle Elde Edilen Gelirlerin Vergilendirilmesi :

Gelir Vergisi Kanunu'nun 1999 – 2002 yılları gelirlerine uygulanmak üzere yürürlüğe giren Geçici 56. maddesinin D bölümünün 1. bendine göre; devlet tahvili ve hazine bonolarının elden çıkartılmasından doğan kazançlar değer artış kazancıdır ve bu kazancın 3.500.000.000.-TL'yi aşan kısmı vergiye tabidir.

Değer artışında safi kazanç, elden çıkarma karşılığında alınan para ve ayınlarla sağlanan ve para ile temsil edilebilen her türlü menfaatlerin tutarından, elden çıkarılan mal ve hakların maliyet bedelleri ile elden çıkarma dolayısıyla yapılan ve satıcının uhdesinde kalan giderlerle ödenen vergi ve harçların indirilmesi suretiyle bulunur.

Mal ve hakların elden çıkarılmasında iktisap bedeli, elden çıkartılan mal ve hakların, elden çıkarıldığı ay hariç olmak üzere, Devlet İstatistik Enstitüsünce belirlenen toptan eşya fiyat endeksindeki artış oranında artırılmasıyla tespit edilir.

Menkul kıymetlerin elden çıkartılması halinde kazanç, yıl içinde elde edilen toplam gelirden, bu Kanunun 76'ncı maddesinde belirtilen indirim oranının uygulanması suretiyle bulunacak kısmın düşülmesi suretiyle de hesaplanabilir. Bu durumda iktisap bedeli endekslenmez.

Görüldüğü üzere Gelir Vergisi Kanunu'nun Geçici 56'ncı maddesinde menkul kıymetlerin elden çıkartılması halinde kazancın tespiti açısından mükelleflere endeksleme yapma ya da indirim oranından yararlanma konusunda seçimlik hak tanınmıştır.

Burada bir hususa dikkati çekmekte fayda vardır. Geçici 56. madde hükmü en son 2002 yılı gelirleri için uygulanacaktır (uygulama süresi uzatılmaz ise). Yani bu maddedeki 3.500.000.000.-TL'lik istisna 2003 ve 2004 yılı gelirlerine uygulanamayacaktır. 2003 ve 2004 yılı gelirleri için Gelir Vergisi Kanunu'nun 80. maddesinde vergilendirme yapabilmenin şartı olarak; elde edilen diğer kazanç ve irat kapsamındaki gelirin, 103. maddede yazılı tarifenin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını aşması gerektiği kabul edilmiştir.

III- GEÇİCİ 59. MADDE İLE YAPILAN DEĞİŞİKLİK

Gelir Vergisi Kanunu'na 4710 sayılı Kanun'un 1. maddesi ile aşağıda yazılı Geçici 59. madde eklenmiştir.

“Geçici Madde 59- 31.12.2004 tarihine kadar 26.07.2001 – 31.12.2002 tarihleri arasında ihraç edilen devlet tahvilleri ve hazine bonolarının faiz gelirleri ve elden çıkarılmasından sağlanan diğer kazançlar toplamının; 2001 yılında 50 Milyar lirası, 2002 ve izleyen yıllarda bu tutarın veya artırılmış tutarın her yıl için belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılmasıyla bulunacak tutar gelir vergisinden müstesnadır. Bu istisnadan yararlananlar, 80 inci ve geçici 56 ncı maddelerde yer alan istisnalardan ayrıca yararlanamaz.

Ticari işletmelere ait olan bu tür gelirler hakkında bu madde hükmü uygulanmaz.”

Yapılan bu düzenleme ile 2002 yılı sonuna kadar ihraç edilecek olan devlet tahvili ve hazine bonolarının faiz ve satış gelirleri toplamının büyük bir kısmı vergiden istisna hale getirilmiştir.

Yeniden değerlendirme oranının % 52,5 olarak gerçekleşeceği varsayılır ise; 2002 yılında elde edilen devlet tahvili ve hazine bonusu faiz gelirleri ile bunların elden çıkarılması nedeniyle oluşacak gelirin 76.250.000.000.-TL'si istisna kapsamında olacaktır. Bu varsayım altında; 2003 yılında uygulanacak istisna ise 76.250.000.000.-TL'nin 2002 yılı için belirlenen yeniden değerlendirme oranında arttırılmasıyla bulunacak tutar kadar olacaktır.

İstisnanın uygulamasında aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir.

A- İç Borçlanma Senetlerinin İhraç Tarihi Önem Kazanmaktadır :

Geçici 59. maddedeki istisnadan ancak 26.07.2001 – 31.12.2002 tarihleri arasında ihraç edilen devlet tahvilleri ya da hazine bonolarının faiz gelirini elde edenler ile bunları elden çıkartarak gelir elde edenler yararlanabilecektir.

B- İstisna Sürelidir :

İstisna sadece 2001, 2002, 2003 ve 2004 yıllarında elde edilen devlet tahvili ve hazine bonusu faiz gelirleri ile elden çıkarma nedeniyle oluşacak gelirlere uygulanacaktır.

C- İstisna Faiz Gelirleri ve Diğer Kazançlar Toplamına Uygulanacaktır :

Madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere; istisna, devlet tahvili ve hazine bonoları faiz gelirleri ile bunların elden çıkarılmasından sağlanan diğer kazançların toplamına uygulanacaktır.

Bu durumda; 2001 yılında 30.000.000.000.-TL devlet tahvili faizi ve 25.000.000.000.-TL de devlet tahvilinin satımı sonucunda değer artışı kazancı elde eden bir şahıs, her iki kazanç unsurunun ayrı ayrı istisna haddinin altında kalmasına rağmen elde ettiği gelirin toplamı 50.000.000.000.-TL'yi aştığı için istisna haddini aşan geliri beyan etmek zorunda kalacaktır.

D- İstisnadan Yararlananlar, 80. ve Geçici 56. Maddelerde Yer Alan İstisnalardan Ayrıca Yararlanamazlar :

Yukarıda belirtildiği gibi, Gelir Vergisi Kanunu'nun 2003 yılı ve sonraki yıllar gelirlerine uygulanacak 80. maddesine göre; vergilendirme yapabilmek için diğer kazanç ve iratlar kapsamındaki gelirin, 103. maddede yazılı tarifenin birinci ve ikinci gelir dilimleri toplamının yarısını aşmaması şarttır. Aynı kanunun 2002 yılı sonuna kadar uygulanacak Geçici 56. maddesinde ise gelirin 3.500.000.000.-TL'yi aşan kısmının vergilendirileceği belirtilmektedir. Geçici 59. madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere 2001 yılında 50.000.000.000.-TL'lik istisnadan yararlananlar, ayrıca belirtilen istisnalardan faydalanamayacaklardır.

Örneğin; 2001 yılında indirim oranı uygulandıktan sonra 60.000.000.000.-TL tahvil satış kazancı elde eden bir şahıs bu gelirden Geçici 56. maddedeki istisnayı düşemeyecek ve sadece Geçici 59. maddedeki istisnadan faydalanabilecektir. Bu şartlar altında söz konusu şahsın elde ettiği gelirin 10.000.000.000.-TL'lik kısmını beyan etmesi gerekecektir.

E- GVK'nun 86. Maddesindeki Beyanname Vermeme Sınırı Uygulanacaktır :

Gelir Vergisi Kanunu'nun 86. maddesinin (c) bendi hükmüne göre; tevkif yoluyla vergilendirilmiş menkul sermaye iratları, 2001 yılı için belirlenen 4.900.000.000.-TL'lik haddin altında kaldığı sürece beyan edilmeyecektir.

Bu nedenle 2001 yılında 54.000.000.000.-TL hazine bonusu faizi elde eden bir şahıs, Geçici 59. maddede belirtilen istisnadan faydalandıktan sonra kalan 4.000.000.000.-TL'lik gelirini, beyanname vermeme sınırının altında kaldığı için beyan etmeyecektir.

F- İndirim Oranının Uygulanabilirliği :

Geçici 59. madde hükmü uygulandığı durumda, uygulanamayacak maddeler Gelir Vergisi Kanunu'nun 80. ve Geçici 56. maddeleridir. Bu durumda indirim oranını düzenleyen 76. madde hükmünün uygulanmaması için hiçbir sebep bulunmamaktadır. Dolayısıyla Geçici 59. maddede 2001 yılı için öngörülen 50.000.000.000.-TL'lik istisna haddi indirim oranı uygulandıktan sonraki gelirin karşılaştırılacağı haddir. Yani bu istisna tutarına enflasyonun sebep olduğu fiktif karlar dahil değildir.

Aynı varsayımlarla (% 45 indirim oranının varlığı varsayımıyla) yukarıda verdiğimiz örneğe geri dönecek olursak, elde edilen 80.000.000.000.-TL devlet tahvili faiz gelirin indirim oranı uygulandıktan sonra kalan (80.000.000.000 - 36.000.000.000 =) 44.000.000.000.-TL gelir Geçici 59. madde hükmü yürürlüğe girmeden önce vergilendirilebilecekken, bu madde hükmünün yürürlüğe girmesiyle birlikte istisna kapsamında olduğu için vergi dışı kalacaktır.

G- Ticari İşletmelere Ait Bu Tür Gelirler İstisnadan Faydalanamaz :

Geçici 59. maddenin son cümlesinden anlaşılacağı üzere ticari işletmeler ve kurumlar tarafından elde edilen devlet tahvili ve hazine bonusu faiz gelirleri ile bunların elden çıkarılmasından sağlanan gelirlere söz konusu istisna hükmü uygulanmayacaktır.

SONUÇ

Yaşadığımız ekonomik kriz sonucunda devlet, kamu kesiminin finansman ihtiyacını karşılayabilmek için daha fazla iç borçlanma yapmak zorunda kalmıştır. Yapacağı iç borçlanmalarda daha uygun koşullar yaratmak ve kaynakları kendisine çekebilmek için de kamu gücünü kullanmaya başlamıştır. Bu amaçla vergi politikasını devreye sokmuş ve Gelir Vergisi Kanunu'na eklenen geçici 59. madde ile 2001 yılında elde edilen ve enflasyondan arındırılmış (indirim oranı uygulanmış) devlet tahvili ve hazine bonusu faiz gelirleri ile bunların satış gelirlerinin 50.000.000.000.-TL'lik kısmının istisna olacağını belirtmiştir. Aynı istisnanın, 2002, 2003 ve 2004 yılı gelirlerine de istisna tutarının yeniden değerlendirilmesinde artırılarak uygulanacağını ifade etmiştir.

Yapılan bu düzenleme ile devletin, kamu kesiminin finansman ihtiyacını daha rahat karşılayacağı muhakkaktır. Ancak bu yolla elde edilen kaynaklar verimsiz alanlarda kullanılırsa; hem finansman ihtiyacını karşılayamayan reel sektör daha zor duruma düşecek hem de gelir dağılımının faiz geliri elde edenler lehine daha da bozulması gibi önemli sosyal ve ekonomik sorunlara sebep verilmiş olacaktır.

N.Cevahir BOLAT
Stj. Gelirler Kontrolörü

Emre KARTALOĞLU
Stj. Gelirler Kontrolörü

ADRES :Gelirler Kontrolörleri Eğitim Grup Başkanlığı
Adakale Sokak No: 20
Yenişehir-ANKARA